

INTERPELLATION TILL STATSRÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2021-02-15
Besvaras senast
2021-03-08

Till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:468 Kriminalisering av oskultsintyg och oskultsoperationer

Föreställningar om kvinnors oskuld och kyskhetsnormer är kärnan i den hederskultur som det svenska samhället måste bekämpa. I dessa äldre patriarkala föreställningar måste en flicka som gifts bort vara oskuld, vilket anses bevisas genom samlag på bröllopsnatten då hennes ”mödomshinna” spräcks och hon börjar blöda. Det är mot bakgrund av dessa ovetenskapliga föreställningar som det inom en hederskultur finns krav på utfärdade oskultsintyg från läkare. Det är också i denna kontext som flickor och kvinnor sökt hjälp med så kallade oskultsoperationer (hymenoperationer), det vill säga kirurgiska ingrepp som åstadkommer en blödning vid samlag.

Redan i Stockholm stads rapport *Hedersrelaterat förtryck och våld* från 2009 beskrevs hur kyskhetsnormerna och myten om mödomshinnan begränsade skolflickors liv och hur detta till och med hade gjort att de låtit bli att anmäla våldtäkter som de utsatts för. I rapporten konstaterades att så kallade oskultsoperationer utfördes av såväl landstingen som privata plastikkirurger. Att svensk sjukvård bidragit till såväl utfärdandet av oskultsintyg som genomförandet av så kallade hymenoperationer konstateras också i handledningen *Att möta patienter som söker för oro kring oskuld och heder* som Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) tog fram till hälso- och sjukvården 2011 på regeringens uppdrag. Experterna pekade i sina slutsatser på att det saknades kunskaper om omfattningen av utfärdade hymenoperationer men också otydlighet i riktlinjer och lagstiftning. Här konstaterades också att ”kvinnor som begär hymenoperation gör det för rädsla på grund av konsekvenserna av att inte blöda vid kommande samlag”.

Efter att TV4:s samhällsprogram *Kalla fakta* 2015, i dokumentären *Den hemliga kontrollen*, uppmärksammat hur svenska läkare utfärdat så kallade oskultsintyg och utfört så kallade oskultsoperationer lät Socialstyrelsen meddela att läkarnas agerande inte var förenligt med svensk lag. Samma myndighet har sedan i ett särskilt meddelandeblad från 2018 motiverat sin inställning mer utförligt. Skyddet mot påtvingade kroppsliga ingrepp, till exempel kirurgiska operationer och läkarundersökningar, är grundlagsstadgat i enlighet med regeringsformen. De upprättade så kallade oskultsintygen bryter också mot patientsäkerhetslagens krav om att all hälso- och sjukvård ska bedrivas på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Socialstyrelsen sammanfattar:

”Enligt rådande evidens är det inte möjligt att medicinskt fastställa om en kvinna någon gång har eller aldrig har haft samlag. Såväl oskuldskontroller som utfärdande av intyg rörande detsamma är inte förenlig med svensk lag. Detta gäller oavsett om kvinnan frivilligt önskar genomgå en sådan undersökning eller om den utförs mot hennes vilja.”

Nyligen har RFSU:s tidning *Ottar* såväl som *Ekot* avslöjat att det finns flera privata kliniker som utför så kallade oskuldsintyg och oskuldsoperationer. I *Ottars* reportage beskrivs hur Nab-kliniken varit särskilt aktiv i marknadsföringen av dessa operationer och att kostnaden för ett ingrepp ska ha uppgått till 15 000 kronor.

Hösten 2020 uppmärksammade P1:s program *Människor och tro* hur religiösa församlingar som uppbär statliga bidrag sanktionerar och legitimerar utfärdande av så kallade oskuldsintyg. Trots myndigheters klargöranden om att dessa intyg och ingrepp är oförenliga med svensk lag vet vi att problemen finns kvar. Men samtidigt finns inget känt fall av läkare som förlorat sin legitimation på grund av utfärdande av så kallade oskuldsintyg eller utförande av hymenoperation. Varken Socialstyrelsen eller Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har prövat något sådant ärende.

Jag har upprepade gånger uppmärksammat de förtryckande oskuldsnormerna i kammaren, senast genom tre interpellationer under den gångna hösten. I dessa debatten blev det tydligt att regeringen delar min upprördhet över oskuldsnormernas begränsning av flickors liv. Däremot avvisade man mitt förslag om en utredning om omfattningen av problemen med så kallade oskuldsintyg och oskuldsoperationer. Socialminister Lena Hallengren menade att det är svårt att utreda en verksamhet som är olaglig. Sanningen är att myndigheter som Brottsförebyggande rådet årligen försöker uppskatta omfattningen av en rad olika brottstyper genom den nationella trygghetsundersökningen (NTU). Förslag om nya kriminaliseringar föregås som regel av en utredning av omfattningen på den verksamhet som regeringen vill kriminalisera.

Såväl socialministern som inrikesminister Mikael Damberg menade att det inte fanns något behov av ytterligare lagstiftning. Här hänvisade statsråden till att Socialstyrelsen redan har klargjort att så kallade oskuldsintyg och oskuldsundersökningar strider mot svensk lag. Men problemet är att svensk lagstiftning aldrig har prövats på det här området. Hur ett meddelandeblad från

Socialstyrelsen skulle stå sig som rättskälla vid en sådan rättslig prövning kan faktiskt inte regeringen säkert veta.

De nu aktuella mediala granskningarna om hymenoperationer har handlat om privata kliniker för plastikkirurgi. I Socialstyrelsens meddelandeblad från 2018 angavs följande institutioner som mottagare: vårdgivare och personal inom primärvården, elevhälsan, barnhälsovården, kvinnohälsovården, privata vårdgivare och socialtjänsten – men inte privatpraktiserande plastikkirurger. Och även om dessa läkares legitimationer en gång har utfärdats av Socialstyrelsen så tycks inte nämnda myndighets medlemsblad ha haft någon avskräckande effekt hos alla i detta skrå.

Socialministern och inrikesministern uppmärksammade också hur det i det aktuella utredningsförslaget *Ett särskilt hedersbrott* (SOU 2020:57) framgår att brottsbalkens lagstiftning om våldtäkt är tillämplig i fall där en oskuldskontroll har skett utan samtycke eller om personen som utsatts varit under 15 år. Men det rättsfall som utredarna här hänvisade till (NJA 2013 s. 548) handlade om en svartsjuk man som våldtog sin sambo genom att föra in två fingrar i henne, i syfte att kontrollera om hon varit otrogen. Denna situation är väldigt olik den där en privatpraktiserande läkare mot betalning genomför en hymenoperation på sin egen klinik. Riksåklagare Petra Lundh har i sitt betänkande inte påstått att sexualbrottslagstiftningen är tillämplig i det senare fallet. Hennes utredning har inte heller fått i direktiv av regeringen att ta ställning till en eventuell kriminalisering av så kallade oskuldsintyg och oskuldsoperationer.

I Frankrike behandlas just nu ett förslag från president Emmanuel Macron om att kriminalisera utfärdandet av så kallade oskuldsintyg. Minimistrafvet ska vara 30 000 euro och indragning av läkarlegitimation och maxstrafvet fängelse och 60 000 euro för ingrepp på minderårig. Frankrike går i bräsch men inte vår feministiska regering i detta så sexuellt frigjorda land. Kampen för kvinnors sexuella frigörelse har pågått sedan 60-talet. Men denna frigörelse gäller inte alla kvinnor och flickor, i synnerhet inte dem som är från hederskulturen.

I vårt mångkulturella land måste vi garantera att demokrati och individens fri- och rättigheter gagnar alla oavsett kön och etnicitet. All sjukvård är vetenskapligt beprövad. Oskuldsnormer bygger på vidskepelse och därför ska de aldrig tillhöra vår nutid.

Den 21 januari 2021 uttalade sig Sveriges jämställdhetsminister Åsa Lindhagen

till *Ekot* om att det var ”förkastligt” att läkare fortfarande utför så kallade oskuldsoperationer. Lindhagen menade att klinikerna omedelbart borde upphöra med dessa ingrepp. I samma intervju medgav hon att det aldrig har prövats om verksamheten kunde innebära indragna läkarlegitimationer och framhöll att regeringen alltid måste vara öppen för att vidta ny lagstiftning.

I Sverige har regering och riksdag av tradition kunnat enas om särskild lagstiftning mot hedersrelaterad brottslighet. Redan 1982 kunde en enig riksdag besluta om en särskild kriminalisering av kvinnlig könsstympning. Detta sedan medier uppmärksammat läkare som sagt sig ha genomfört sådana operationer. I dag vet vi att det har blivit lukrativt för kirurger att erbjuda redan utsatta flickor och kvinnor så kallade oskuldsoperationer. I mitt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck har jag mött många flickor med oro kopplad till oskuldsnormerna. Jag vet med säkerhet att problemet är utbredd. Exakt hur omfattande verksamheten med intyg och ingrepp är vet ingen – inte heller justitieministern. Men vi vet med säkerhet är att ingen har blivit lagförd med nuvarande lagstiftning, och ingen läkare har fått sin yrkeslegitimation indragen på grund av verksamheten.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga justitie- och migrationsminister Morgan Johansson:

1. Är ministern och regeringen beredda att tillsätta en utredning för att kartlägga omfattningen av utfärdandet av så kallade oskuldsbevis och utförandet av så kallade oskuldsoperationer?
2. Är ministern och regeringen i så fall beredda att ge en sådan utredning i direktiv att föreslå ny lagstiftning som också kan inkludera en kriminalisering av utfärdandet och utförandet av så kallade oskuldsbevis och oskuldskontroller?

.....
Amineh Kakabaveh (-)

Överlämnas enligt uppdrag

Johan Welanders